

předloha chybí, daří se autoru určit alespoň nepřímé vztahy k českému prostředí (tak např. zpěv *Tempus adest floridum* má paralelu v anglickém carolu „Good King Wenceslas looked out“). Mäkinen stanovil rovněž strukturální rozdíly mezi českými vzory a finskými aplikacemi. Jsou to zvláště: 1. nahrazení organálních prvků terciemi a sextami, 2. proměny metro-rytmické, zvláště častější uplatnění sudodobosti, 3. odlišné pojetí vícehlasých skladeb.

Budiž ještě řečeno, že autor podnikl vlastní výzkumy v Praze (Národní museum, Universitní knihovna), v Mnichově a ve Florencii a že čerpal z celé řady českých pramenů (nejbohatší v tomto směru byl kodex vyšehradský, jistebnický graduál a signatury VI B 24, X E 2 a XIII A 2) i z literatury (cituje zvláště Nejedlého spisy o husitském zpěvu, dále práce Batkovy a Bužgovy). Odvážným srovnávacím pokusem podařilo se mu tak prokázat, že česká předhusitská hymnologie a do jisté míry i zpěv doby pozdější udělil evropské kultuře (v tomto případě vzdálené kultuře severské) celou řadu významných podnětů a že hudební postavení lucemburské Prahy bylo skutečně centrální. V době vrcholícího stylového universalismu podílely se české země na rozvoji duchovního latinského zpěvu ve stejné míře jako vyspělé hudební kultury západní a jižní Evropy.

Toto osvětlení dává četné podněty i našemu domácímu bádání. Především odhaluje dosud neznámou paralelu s našimi hudebními dějinami, dále pak ukazuje, že pozdější evropský vliv českého reformačního zpěvu rostl z tradice mnohem starší, dané vyzařováním pražského kulturního centra v době Karlové a Václavové. Stává se též pobídkou našemu bádání, které zvláště v posledních desetiletích tradiční hymnologickou prací vedoucí však k netradičním a objeveným výsledkům podceňovalo.

Jiří Fukač

Jan Racek: *Beethoven a české země*. (Spisy University J. E. Purkyně v Brně; filosofická fakulta, č. 91. Stran 138+54 obrazových příloh.)

Profesor Jan Racek zabývá se Beethovenovou osobností již od dvacátých let tohoto století. Již za jeho universitních studií vyšla mu v Bučovicích (1926) a pak v rozšířené formě v Praze (1929) studie o tomto skladateli a před několika lety napsal o něm velkou monografii *Beethoven – růst hrdiny bojovníka* (Praha 1955, II. vyd. 1956, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění). Z rozsáhlé oblasti bádání beethovenovských zajímá ho ovšem jako českého historika především skladatelův vztah k českým zemím a k české kultuře. Tomuto speciálnímu tématu věnoval již r. 1942 studii *Beethoven a naše země* (v publikaci *L. v. Beethoven*, k soubornému provedení symfonických skladeb v Praze 1942–1943) a *Beethoven und Goethe in Bad Teplitz 1812* (Studien zur Musikwissenschaft XXV, Vídeň 1962).

Nová kniha, vydaná nyní ve Spisech filosofické fakulty University J. E. Purkyně v Brně a pěkně vybavená Státním pedagogickým nakladatelstvím, má sice podobný název jako shora uvedená studie, ale je to zcela nové, daleko širší, jinak koncipované a na nejnovějších materiálech fundované zpracování této látky.

Racek shrnul tu a kriticky přešetřil všechny dosavadní, dosud roztržité výsledky o tomto tématu, pečlivě odlišil skutečně vědecky doložená fakta od pouhých domněnek a pověstí, které se k pevnému základu během času přidružily, a na základě nových pramenných dokladů, zvláště pak vlastním zkoumáním dospěl namnoze k novým, mnohdy překvapujícím poznatkům.

Těžištěm knihy je — jak jinak ani nemůže být — pokud možno nejpřesnější popis Beethovenových čtyř pobytů v Praze a českých lázních Karlových Varech, Františkových lázních, Teplicích a Bílině. Zvláště podrobně se přirozeně obíral jeho pobytem v Teplicích r. 1812, souvisícím se dvěma závažnými událostmi Beethovenovými, s jeho osobním setkáním s Goethem a se vznikem dopisu „nesmrtelné milence“. O tomto dopise existuje obsáhlá, namnoze polemická literatura; Racek však po podrobném průzkumu, na základě nových skutečností jasně zjistil přesnou jeho dataci. Ozvaly se sice proti tomu v našem odborném tisku hlasy, chtějící dokázat, že dopis byl napsán na Slovensku, ty však nejsou průkazné. Rackovo stanovisko k datu tohoto jedinečného, lidsky významného dokumentu, důležitého i pro výklad životopisných dat Beethovenových a pro jeho dílo, je obecně přijímáno světovou odbornou veřejností.

Pozornost věnuje autor i Beethovenovým zájezdům na Moravu a do Slezska, zvláště jeho pobytu v Hradci u Opavy, také spjatému s jeho dílem. Stejně si všímá i vztahu jednotlivých našich měst k Beethovenovu dílu; tak např. se zmiňuje o prvním světovém liturgickém provedení jeho *Missa solemnis* v chrámu sv. Jakuba v Brně. Velmi plasticky je v knize i vyličen Beethovenův vztah k české šlechtě, k takovému Waldsteinovi, Lichnowským, Lobkovicům, Thunům nebo Kinským, a zdůrazněn otevřeně pokrokový postoj, jež skladatel vůči nim zaujal. Ještě významnější pro českou hudbu byl Beethovenův styk s českou vídeňskou emigrací skladatelskou. Již v Bonnu poznal mladý Beethoven dílo Jiřího Bendy, tam se osobně seznámil i s oběma Rejchy, později pak ve Vídni, byl v cílém styku s mnohými českými hudebníky, jako s Krumpholzem, oběma Vranickými, Kramářem, oběma Černými, Vaňhalem, Jelínkem, Jírovcem aj.; ti všichni ho bezvýhradně uznávali a vzhlíželi k jeho tvorbě obdivně.

Nejvíce si na Rackově práci vážím, jak široce pojal svůj úkol, jak plasticky podal obraz o tehdejší uměleckém snažení a prostředí vídeňském, a jak zařadil Beethovenův zjev v jeho mravní velikosti a pokrokovosti do celé tehdejší doby. Zároveň načrtává Racek aspoň ve zkratce, jak Beethoven svým dílem zasáhl do celého našeho pozdějšího kulturního života, a to nejen hudebního, nýbrž i literárního a výtvarného a jak a pokud vniká jeho vliv do skladeb našich skladatelů emigrantů a skladatelů novějších. Přitom je si vědom, že po této stránce nemůže být jeho výklad zcela úplný, pokud nemáme jednotlivé tyto skladatelské zjevy zpracovány monograficky. I když — jak ostatně sám autor naznačuje — není samozřejmě vyloučeno, že se v budoucnosti může objevit dokument, který by vrhl nové světlo na ten či onen detail a zpřesnil jej, zvláště při monografickém zpracování českých skladatelů kolem Beethovena, může dojít k menšímu přehodnocení — jisto je, že Rackova studie je základní, důkladná a metodicky vzorná práce, která úkol, jež si dala, vyčerpává na základě nejnovějšího stavu vědeckého bádání kriticky a beze zbytku. Významná nejen svým obsahem, ale i směrem a podněty, které dává dalšímu československému beethovenovskému zkoumání, jemuž vyznačuje i další úkol (na nějž ostatně upozornil již ve své velké beethovenovské monografii), zjistit české a vůbec slovanské prvky v Beethovenově díle. Zároveň si připomeňme, že po Rackově knize by měla brzo následovat obdobná studie, která by stejně kriticky zjistila Beethovenův vztah k místům na nynějším území Slovenska. Jistě najde se i tam mnoho zajímavého.

Že publikace je psána vytříbeným slohem a vybavena důmyslně volenými přílohami a obrazovým materiálem, je u prací Rackových samozřejmostí.

Ludvík Kundera